

Amb bones paraules

L'atur no atura de créixer

Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

Sempre hi ha hagut persones sense feina, però el tractament d'aquest fet com a problema social i associat a una determinada política en els temps actuals ha determinat l'aparició d'uns termes estandarditzats al voltant del fet de no tenir una ocupació laboral. L'espanyol és l'única llengua que ha instituït aquestes paraules a partir del verb *parar* i ha creat els termes *parado* i *paro*, si bé hi ha també alguns sinònims com *desempleo* i *desempleado*. *Paro* inicialment és 'acció de parar' (en català *aturada*), després l'acció d'aturar la feina (*paro laboral*) i finalment el fet de no tenir feina, el col·lectiu de gent sense feina i el subsidi per no tenir

feina. El francès ha habilitat *chômage*, derivat de *chômer*, que inicialment vol dir 'suspendre la feina un dia de festa' (del llatí *caumare*, 'reposar durant la calor', i aquest del llatí *cauma* 'calor grossa'), i *chômeur* per a la persona sense feina. L'occità, satèl·lit del francès, ha fet el calc *caumatge*. *Chômage* i *paro* són dues solucions idiosincràtiques del francès i de l'espanyol que contrasten amb les adoptades per les altres llengües veïnes. Aquestes ho han resolt a partir de les paraules pròpies que designen feina o ocupació i els prefixos que signifiquen manca o absència (*des-* o *dis-* en les llengües romàniques o *un-* en anglès). Així, l'anglès diu *unemployment* i *unemployed*, l'italià *disoccupazione* i *disoccupato*, i el portuguès *desemprego* o *desocupação* i *desempregado* o *desocupado*. En alemany (*Arbeitslosigkeit*), neerlandès (*werkloosheid*), danès (*arbejdsløshed*) o noruec (*arbeidsløse*, *arbeidsledighet*) el terme significa 'manca de feina'.

Com en algunes llengües just ara esmentades, en català podem fer, i hem fet, els termes *ocupació*, *desocupació* i *desocupat*, amb els quals podem resoldre amb tota suficiència la necessitat de tenir els mots adequats per a aquests conceptes. Però, tot i tenir el problema resolt, no sabem estar sense mostrar la nostra sistemàtica subordinació al veí i hem hagut de fer els calcs dels mots espanyols *parado* i *paro* (*aturat* i *atur*). La inclusió d'aquests mots en els diccionaris amb aquest valor (DIEC, EC) no els lleva la condició de castellanismes deplorables, sinó que, més aviat, ens hauria de fer sentir una certa vergonya per la manera com s'està fent l'estandardització del català contemporani.

Atur, al marge del sentit laboral que ara ens ocupa, és un deverbal discutible. Convé no deixar-se desorientar pel fet que en català medieval hi hagi alguna aparició del mot *atur*, com a derivat de *aturar*. El català medieval és

ple de paraules "experimentals" (derivats, per exemple) sense continuïtat històrica, alguna de les quals coincideix amb castellanismes recents de rigor. *Atur* (acció d'aturar o d'aturar-se) és un mot que no figura en els diccionaris del XIX (Labèrnia), ni en el *Diccionari ortogràfic* (1917) ni en el diccionari Fabra. És ver, tanmateix, que algun bon escriptor va assajar-ne l'ús a començament del segle XX, com Riba o Carner, però això no pot ser un argument decisiu a favor del mot, com degué pensar el mateix Fabra. Tornant a la desocupació, hauríem pogut "inventar" el terme *par*, derivat de *parar*, que encara s'assemblaria més a l'original. Si algú el troba horrible –i ho és–, que pensi que no és molt més horrible que *atur*, i que el seu simple escarmentament monosil·làbic no el faria menys viable que el nom de la parella *girar/gir*.

I què direm de la paraula *aturat*? En català genuí un aturat és algú que té poca iniciativa o

poca energia, i en el món del treball un aturat no és un qui està a casa seva sense feina, sinó un qui tenint feina i essent al tall està momentàniament inactiu. "No vull ningú aturat" diu el mestre o el capatàs als seus treballadors, vetllant de manera eficient per la bona marxa de la feina. O "si qualcú està aturat que m'ho digui i li donaré tasca". *Aturat* i *atur*, en els sentits de 'desocupat' i 'desocupació' són dos d'aquests tristes castellanismes que els correctors farien bé de suprimir de manera fulminant dels mitjans de comunicació.

Igual que també fan molt bé si corregeixen aquest ús intransitiu del verb *aturar* que ara pertot prolifera i que veiem en el títol d'aquest article. *Aturar* pot tenir un ús transitiu (*convé aturar la castellanització del català*) o pronominal (*el vent s'ha aturat*, *atura't de fer renou*), però l'ús intransitiu (*aquest nin no atura de plorar*, *la pluja no atura*) no l'havíem sentit mai en boca de persones de llengua genuïna.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Cançons del segle XX: *Strange Fruit*

Pere Ferrando

En 1938, quan Billie Holiday va unir-se a la banda d'Artie Shaw, els llinxaments de negres havien minvat als Estats Units. No havien desaparegut (a la dècada dels seixanta n'hi hagué diversos) però els historiadors assenyalen el període 1900-1920 com l'època en què es produïren amb més freqüència.

Billie era l'única negra d'aquella esplèndida formació que rivalitzà amb la de Benny Goodman. Era negra i, per tant, quan anaven de gira, no podia allotjar-se als mateixos hotels que la resta de músics; tampoc no podia entrar a segons quins restaurants i si volia prendre una copa no la bevia als mateixos bars. Això a les zones més civilitzades, perquè si el contracte els conduïa cap al Sud les prohibicions múltiples no tenien excessiva importància perquè l'important era sortir vius de les actuacions on era insultada obertament quan cantava. "L'experiència sudenca va ser tot un autèntic malson, des del primer dia fins que acabà", va escriure Shaw a la seva autobiografia.

De tornada a Nova York actua-

"Dels arbres sudencs penja una estranya fruita. / Hi ha sang a les branques i sang a les arrels. / Cossos negres que engronsa la brisa del Sud. / Estranya és la fruita que penja dels àlbers"

ren al prestigiós hotel (mal anomenat) Lincoln. Billie tenia prohibida l'entrada al bar i al menjador, no podia entrar per la porta principal i havia d'esperar tota la nit sola en l'habitació fins que algú l'anàs a cercar quan li tocava cantar. No sé si a la petita habitació podia fumar; he llegit, però, que la companyia tabaquera que patrocinava el grup va impedir que Billie cantàs per la ràdio.

Billie tenia un lloc a Nova York, per a aquells moments de segregació. Un jueu, Barney Josephson, acabava d'inaugurar el *Society Jazz Club*, espai que pretenia mesclar públics sense cap barreira. Era el primer. Fins i tot el

Cotton Club restringia l'entrada als afroamericans. I allà actuaren, a més de la Holiday, Sara Vaughan, Teddy Wilson, Art Tatum... molts dels grans del jazz. Tingué èxit i dos anys després n'obrí un altre, el *Society Uptown*. Però, evidentment, un individu com Josephson tenia els dies comptats a l'Amèrica postbèlica. El 1948 va ser acusat de comunista i el negoci caigué en picat.

Abel Meeropol, professor de música, també jueu, freqüentava el *Society* ("The wrong place for the right people", n'era el lema). Havia escrit una cançó titulada *Strange Fruit*. Josephson volia que la cantàs Billie. I, amb Meeropol al piano, la varen assajar. Billie la va cantar sense saber de què anava: "Dels arbres sudencs penja una

estranya fruita. / Hi ha sang a les branques i sang a les arrels, / Cossos negres que engronsa la brisa del Sud. / Estranya és la fruita que penja dels àlbers".

Meeropol li digué que havia escrit la cançó després de veure la fotografia d'un llinxament. Ara mateix, he vist aquesta foto a l'interessant web *African American Golden Legacy* (a la secció *Terrorisme...*). La primera impressió del creador d'*Strange Fruit* va ser que a Billie Holiday no li havia agradat excessivament, però dies després va anar al *café Society* i hi escoltà com en realitzava una dramàtica i emocionant interpretació i com el públic, en acabar, l'aplaudí rabiosament. Molta gent hi va començar a anar només per sentir la peça, que aviat es convertí en

un clàssic del seu repertori. Sempre la cantava, i a vegades incloïa una clàusula en el contracte ja que alguns clubs no volien que la interpretàs; s'estimaven més cançons d'amor.

Billie sempre cregué que *Strange Fruit* era una de les raons per les quals la policia d'estupefaents i l'FBI la tenien controlada. No degué ser casualitat que l'endemà d'haver-la cantada a Filadèlfia, desobeïnt una sentència que la hi prohibia, fos detinguda per altres càrrecs.

A pesar de tenir contracte, Columbia Records es va negar a enregistrar la peça; més tard ho pogué fer amb Commodore Records i aconseguí vendre més d'un milió de discos. Parl d'una peça de jazz. Era l'any 1939.